

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2021. gada 29. novembrī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Gunārs Kusiņš un Daiga Rezevska, kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..], [..] un [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 216/2021),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu atzīt Dzīvojamo telpu īres likuma pārejas noteikumu 4., 5. un 7. punktu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1., 90., 91., 92. un 105. pantam un spēkā neesošu no 2021. gada 1. maija.

2. Dzīvojamo telpu īres likuma pārejas noteikumu 4. punkts paredz, ka dzīvojamās telpas īres līgumi, kuri noslēgti līdz 2021. gada 30. aprīlim un kuru darbība turpinās pēc šā likuma spēkā stāšanās, izīrētājam un īrniekam vienojoties, grozāmi atbilstoši šā likuma 8. panta pirmās daļas noteikumiem ne vēlāk kā līdz 2026. gada 31. decembrim. Ja izīrētājs un īrnieks nevar vienoties par šiem noteikumiem, strīdu izšķir tiesa un šāda prasība ir ceļama ne vēlāk kā līdz 2026. gada 31. decembrim.

Šā likuma pārejas noteikumu 5. punkts nosaka: „Ja dzīvojamās telpas īres līgums ir noslēgts līdz 2021. gada 30. aprīlim, tā darbība turpinās pēc šā likuma spēkā stāšanās, šajā līgumā nav norādīts termiņš, uz kādu dzīvojamā telpa izīrēta, un

izīrētājs un īrnieks nevar vienoties par turpmāku dzīvojamās telpas īres līguma termiņu, tiesa to nosaka pēc sava ieskata uz laiku, kas nepārsniedz 10 gadus, bet ne ilgāku kā līdz 2036. gada 31. decembrim. Tādu dzīvojamās telpas īres līgumu termiņš, kuri līdz 2026. gada 31. decembrim nav grozīti vai par kuriem līdz 2026. gada 31. decembrim nav celta prasība tiesā, ir 2036. gada 31. decembris.”

Savukārt šā likuma pārejas noteikumu 7. punkts paredz: “Ja izīrētājs un īrnieks, kurš īrē dzīvojamo telpu denacionalizētā vai likumīgajam īpašniekam atdotā mājā un ir to lietojis līdz īpašuma tiesību atjaunošanai, nevar vienoties par šo pārejas noteikumu 4. vai 5. punktā minēto, strīdu izšķir tiesa un šāda prasība ir ceļama ne ātrāk kā 2023. gada 31. decembrī, bet ne vēlāk kā līdz 2026. gada 31. decembrim.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai tai Satversmē ietvērto pamattiesību aizskāruma gadījumā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēji ir tiesīgi iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa minēto uzskatu pamatot.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*). Lai nošķirtu gadījumus, kad persona konstitucionālo sūdzību iesniedz nolūkā aizstāvēt savas tiesības, no gadījumiem, kad persona to dara vispārības labā, nepietiek ar konstatāciju, ka persona pieder pie grupas, uz kuru tiesību norma attiecas. Iesniedzot konstitucionālo sūdzību, pieteikuma iesniedzējam jānorāda objektīvi pārbaudāmi fakti, kas raksturo viņa pamattiesību aizskārums un ļauj konstatēt tā rašanās brīdi (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 16.3. un 22.3. punktu*).

6.1. Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 92. pantam.

Dzīvojamo telpu īres likums, kas citstarp regulē attiecības starp dzīvojamās telpas izīrētāju un īrnieku, kā arī noteic dzīvojamo telpu īres līguma pamatnoteikumus, stājās spēkā 2021. gada 1. maijā. Apstrīdētajās normās likumdevējs ir noteicis pārejas periodu dzīvojamo telpu īres tiesību sakārtošanai, tostarp, lai izbeigtu beztermiņa īres līgumus un risinātu denacionalizēto namu īpašnieku un īrnieku tiesību jautājumus. Tās arī noteic, ka gadījumā, ja izīrētājs un īrnieks nevar vienoties par dzīvojamās telpas īres līguma noteikumiem, tostarp šā līguma termiņu, šādus strīdus izšķir tiesa un šāda prasība ir ceļama ne ātrāk kā 2023. gada 31. decembrī.

No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējiem denacionalizācijas procesa ietvaros atjaunotas īpašuma tiesības uz nekustamajiem īpašumiem – daudzdzīvokļu mājām. Vairāki dzīvokļi šajos īpašumos bijuši izīrēti trešajām personām vēl pirms Pieteikuma iesniedzēju īpašuma tiesību atjaunošanas. Atbilstoši Dzīvojamo telpu īres likumam Pieteikuma iesniedzēji esot vienojušies ar vairākiem īrniekiem par jauniem dzīvojamo telpu īres līguma noteikumiem, tomēr ar atsevišķiem īrniekiem šādu vienošanos neesot izdevies panākt. Apstrīdēto normu dēļ attiecīgus dzīvojamo telpu īres līgumu grozījumus pašlaik neesot iespējams panākt, arī ceļot prasību tiesā. Tādējādi tiekot aizskartas Pieteikuma iesniedzēju Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz pieeju tiesai.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka apstrīdētās normas neatbilst arī Satversmes 1., 90., 91. un 105. pantam. Tomēr pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, vai un kā ar apstrīdētajām normām būtu aizskartas tieši Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 1., 90., 91. un 105. pantā ietvertās pamattiesības.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1., 90., 91. un 105. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu iespēju nav.

Apstrīdētā norma ir formulēta nepārprotami, un Pieteikuma iesniedzēji atrodas šīs normas tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi konkrētajā gadījumā Pieteikuma iesniedzēju rīcībā nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas pirmais teikums nosaka: „Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no 2021. gada 1. maija, kad stājās spēkā Dzīvojamo telpu īres likums. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 27. oktobrī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikuma iesniedzēji pēc būtības uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo ar tām viņiem tiekot liegta pieeja tiesai.

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai kritēriji, pēc kuriem vērtējama tiesību normas atbilstība Satversmes 92. pantā ietvertajām personas tiesībām uz taisnīgu

tiesu, var atšķirties atkarībā no tā, vai apstrīdētā norma liedz pēc būtības vai ierobežo pieeju tiesai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra spriedumu lietā Nr. 2002-09-01 un 2017. gada 10. februāra spriedumu lietā Nr. 2016-06-01*), vai arī pārkāpj kādu no taisnīgas tiesas garantijām (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedumu lietā Nr. 2017-23-01*). Ja tiesību normā ir paredzēts tiesību uz pieeju tiesai ierobežojums, tad Satversmes tiesa izvērtē: 1) vai tas noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu; 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis; 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 20. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-07-01 9.–11. punktu*).

Satversmes tiesa ir arī atzinusi, ka likumdevējam, pieņemot tiesību normu, vienmēr ir jāpārliciecinās par tās ietekmi uz pastāvošajām tiesiskajām attiecībām. Demokrātiskā un tiesiskā valstī, izdarot grozījumus normatīvajos tiesību aktos, to izdevējam ir pienākums apsvērt un paredzēt saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu. Likumdevējam, nosakot šo pāreju, ir vispusīgi un pilnvērtīgi jāapsver visu konkrētās tiesību normas tvērumā ietilpstošo personu situācija, izvērtējot personām jau esošo tiesību apjomu un nodrošinot šīm personām efektīvu tiesisko aizsardzību vai arī pamatojot, kāpēc šāda aizsardzība nav jānodrošina. Saudzējošas pārejas trūkums pats par sevi var būt pamats kādas tiesību normas prettiesiskumam (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 20.3. punktu un 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 16. punktu*).

Pieteikumā ir izklāstīti lietas faktiskie apstākļi un ietvertas vispārīgas norādes par pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi un tā neatbilstību samērīguma principam. Pieteikuma iesniedzēji arī norāda uz nepieciešamību risināt tiesā strīdus ar īrniekiem par jauniem dzīvojamo telpu īres līgumu noteikumiem. Turklāt šie strīdi esot jārisina iespējami drīz, ņemot vērā tiesvedības ilgumu vispārējās jurisdikcijas tiesā. Tomēr pieteikumā nav pamatots, kāpēc Pieteikuma iesniedzēju tiesības uz taisnīgu tiesu pienācīgi nenodrošina tiesības iesniegt prasību tiesā ne ātrāk kā 2023. gada 31. decembrī, savukārt līdz šim laikam paredzot tiesības vienoties ar īrniekiem par dzīvojamo telpu īres līgumu noteikumiem. Tādējādi pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, kādēļ apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 92. pantam.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..], [..] un [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 216/2021).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Sanita Osipova